

Documents relatius als congrets de les monges jerònimes del monestir de Sant Bartomeu d'Inca

XIII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Santiago Cortès i Forteza

Àngela Beltran i Cortès

Un dels dolços més apreciats pels inquers i coneguts per tot Mallorca i també a altres indrets són els congrets que feien “ses monges tancades d'Inca”. Molta era la gent que s'acostava al monestir per comprar-ne un paquet. Anaven al torn i una monja, sol·lícita, amb una veu angelical, contestava a la veu de la campaneta que havien fet sonar amb la corda que hi havia vora el torn. “A Déu gràcies, en què vos podem servir? –Volia un paquet de congrets.” Aquesta escena es repetia moltes vegades, sobretot els dies en què se sabia que havien fet una fornada. Aquests congrets servien moltes vegades per fer entrar en gana algun malalt que l'havia perduda, o per obsequiar la gent de la casa o algun familiar o amic que hi anava de visita. Al monestir se solien servir amb un pitxer d'aigua del pou de la venerable, aigua pura, cristal·lina i fresca, ja que mullats amb aigua feien una sensació de frescor i semblava que s'apreciava molt més el bon gust d'aquells dolços. Però els congrets es feien, sobretot, per a les monges, especialment per a les malaltes i per obsequiar els capellans que, en les festes majors, assistien a les distintes celebracions; això ens fa pensar que a la primeria sols en feien per a les festes o quan n'hi havia de malaltes. Aquesta teoria ens explicaria el fet que el bisbe s'interessà per ells com veurem als dos documents que presentam.

La procedència no l'hem poguda trobar, encara que circula la tradició que dugueren la recepta les monges que l'any 1530 vengueren de Ciutat de Mallorca per fundar un monestir, primer al Puig d'Inca –a l'ermita de Santa Magdalena– i després, l'any 1534, als afores d'Inca vora l'església de Sant Bartomeu. També podria ser que la recepta provingués d'alguna casa senyorial, i fins i tot es podria deduir dels documents que a Ciutat en venien. Però hem de dir que no l'hem trobada a cap receptari dels consultats ni tampoc a altres monestirs. Sols al monestir de les concepcionistes de Sineu feien uns dolços que els anomenaven “congrets”; no eren com els d'Inca, ja que la seva forma era rodona i eren molt més flonjos. Sigui el que sigui, en els documents trobam que aquesta pràctica de repartir congrets a les monges en certes festes ve “de temps immemorial”.

La recepta era gelosament guardada i es transmetia oralment, tampoc a l'arxiu del monestir l'hem poguda trobar en cap altre document que no sigui els que ara presentam. Alguns fons o pastisseries han volgut imitar els congrets de les monges i no els han sortit malament, però resulten bastant diferents dels que feien les monges.

1r document

Aquest és el primer document que hem trobat que, pel que s'indica en ell, suposa que n'hi ha hagut almanco un altre i que era una resposta de la comunitat a una circular que el bisbe Francisco Garrido de la Vega havia enviat a totes les comunitats de monges contemplatives.

El bisbe Francisco Garrido de la Vega nasqué a Monte Berducino, a la gallega diòcesi de Tui. Es formà amb els benedictins i llavors a la Universitat de Valladolid, on estudià Dret civil i canònic, i n'obtingué el grau de doctor. Establí a Madrid fou nomenat fiscal d'obres pies de l'arquebisbat de Toledo i posteriorment vicari forà d'aquella arxidiòcesi. L'any 1732 fou nomenat vicari general de la diòcesi d'Oran. Tornat a Madrid l'arquebisbe don Luis de Borbón el designà "Consejero ded gobernación" i després el seu secretari i ajudant de don Manuel Quintano, administrador en *lo* espiritual de Toledo. Després fou nomenat rector de la parròquia de San Andrés de Madrid.

Dia 9 de març de 1763 arribà a Mallorca la notícia que don Francisco Garrido de la Vega havia esta nomenat bisbe de Mallorca. Féu l'entrada solemne dia 21 de desembre d'aquell mateix any. La diòcesi que trobà fou una Mallorca dividida entre lul·listes i antilul·listes, aquests darrers representats pels dominics, que es negaren a assistir al cant del tedèum que es cantà a l'església de Sant Francesc amb motiu de la proclamació del "culte immemorial" per una sentència dictada pel seu antecessor don José de Cepeda dia 1 d'octubre de 1749. Cridà a l'orde als dominics; aquests en feren poc cas.

Es preocupà molt de la santificació del clero i de la gent consagrada. Féu construir el seminari de Sant Pere. Bené l'església de Sant Antoni del carrer de Sant Miquel i l'annex hospital per als malalts de foc.

Tengué les preocupacions i tristeses que suposa el tancament de convents com el de trinitaris, a l'esplanada de Santa Catalina, el dels caputxins, i els dels agustins d'Ítria, a més de l'expulsió dels jesuïtes.

El 2 de juny de l'any 1772 fou traslladat a la diòcesi de Còrdova i tres anys després fou preconcintat. arquebisbe de Sevilla, però no n'arribà a prendre possessió, ja que morí a Còrdova dia 20 de gener de 1776 i fou sepultat al presbiteri de la catedral cordovesa a la part de l'evangeli.

Part del Consell de la comunitat de Sant Bartomeu el setembre de l'any 1770 estava format per sor Cecília Montblac, priora; sor Jerònima Aulet i sor Agnès Serra de Marina, clavàries; sor Maria Socias, procuradora. Dia 28 de novembre de l'any 177 s'elegiren com a membres del Consell, entre d'altres: sor Elisabet Garau, priora; sor Joana Mule i sor Anna Teresa Palou, clavàries; i sor Agnès Serra de Marina, procuradora.

Madre Priora enterado de lo que vuestra reverencia con las Madres del Consejo de esta Santa Comunidad me propone en su papel del dia 3 del mes pasado, respondiendome al Decreto, que antes le dirigí, en quanto al trabajo particular de las religiosas, y a aquellos que por todas se presta para las pastas, que se consumen en los dias de fiesta principales, y en los de los velos blancos, y negros devo decir, que en quanto a las Fiestas,

convengo, en que a cada Religiosa se le de, no lo que antes, sino la mitad, en lugar de dos panes de viscochos, uno, en lugar de una dozena de congrets, media, en lugar de seis cascás, tres, y que deven incluirse en todos estos repartimientos, confesor, Donado, Médico y Zirujano de la Comunidad; quedando en su fuerza y vigor la costumbre de dar chocolate a los que ocupan el Altar en los dias principales, y refresco de viscocho, a los que asisten a las procesiones de 8ª y infra 8ª de el Corpus.

En quanto a las funciones de Velo, mando que subsista el decreto expedido por las razones que tengo explicadas, y conoce por muy justas essa Santa Comunidad, pero haviendo ofrecido no perjudicar a las cortas utilidades de cada Religiosa, y que estas se dirijan precisamente a el remedio de sus particulares necesidades, aprobando como apruebo, y mando que subsista la costumbre de entregar a la Comunidad las porciones de lienzo de Orlanda, lino y algodón, y cera que se dan a la comunidad; en quanto a la comida ha de ser de la obligación de la que toma el velo entregar a la Madre Priora diez libras para que las distribuía en dicha comida, arreglando esta a su importe, y arbitrio, sin poder exceder de aquel de modo alguno, assi en el velo blanco como en el negro, y que ultra de esta comida se de a cada Religiosa doce sueldos en el velo blanco, y veinte y quatro en el negro, en cuías propinas deven ser comprendidos Confesor, Donado, Medico, y Zirujano del Convento sin que deva exigir otra cosa alguna de la que toma el velo por ningun pretexto.

Las tres comidas que deben dar las religiosas de servicio cumpliran con dar a la Madre Priora seis libras por cada comida para que las convierta en su gasto del modo que le pareciere. Lo que participo a vuestra Reverencia para que haciendolo presente a la Santa Comunidad, procure su observancia en lo sucesivo avisándome de el recibo de esta. Dios nuestro Señor que a vuestra Reverencia munificamente asista.

*Palma y Septiembre 9 de 1770
Francisco Obispo de Mallorca
Madre Priora del convento de san Bartolome de Inca*

Septiembre 27 del 1770

Por justa (...) que se nos han representado, mandamos que la propina asignada de doce sueldos en los Velos Blancos se entienda de diez y ocho sueldos y la de los veinte y quatro en los velos negros se entienda de treinta y seis, para cada uno de los interesados en su percepcion.

Francisco Obispo de Mallorca.

2n document

Ilustrisimo y reverendisimo Sr. Haviendonos informado con las religiosas de este convento de san Bartolomé sobre los ingredientes para las pastas. Conforme lo qued Su ilustrisima se sirvió ordenarnos. Resulta que para seis almudes de harina, se necesita de seis dosenas de huevos más seis libras de azúcar y un poco de aseyte, y que toda esta pasta se pueda hacer, sin faltar al coro, tres veces al año y a comodidad de cada religiosa principalmente cuando estan enfermas, en cuio tiempo no es facil acudir a esa capital pues aquí no se vende.

Y en quanto a las seis cascás por el Jueves Sant quando se hace el Lavatorio los dos panes de biscocho por la fiesta de san Bartolomé, Titular de su Iglesia y la de san Geronimo su Santo Padre, y una dosena de congrets por Todos Santos que de tiempo immemorial suele repartir la Comunidad a cada Religiosa. Todas suplican a su Ilustrisima dar la orden paque continúe esta costumbre.

Todo lo qual ponemos en noticia de su Ilustrisima para que se sirva providenciar lo que sea de su maior agrado pues todas estan prontas ñara obedecer a sus preceptos por ser hijas de obediencia.

Interin nos repetimos a las ordenes de Su Ilustrisima rogando a Dios le guarde muchos años.

Inca 11 diciembre 1770.

Besan La Mano de Su Ilustrisima y Reverendisima sus humildes y seguros servidores

Dr. Juan Carles Presbitero y Rector de Inca

Joseph Fabregues Presbitero y Confesor Ordinario

Ilustrisimo y Reverendisimo Sr. D. Francisco Garrido de la Vega Obispo de Mallorca

Al marge de la carta hi ha les distintes respostes del Sr. Bisbe:

1ª resposta:

Palma y Febrero de 1771

Concedemos licencia para que en las tres veces que se proponen i para que los fines que se expresan gaste cada una cinco almudes de harina con cinco docenas de huevos y cinco libras de azucar y aceite que corresponda y en quanto a lo que es de cuenta de la Comunidad expresen los generos que se necesitan y su valor.

Francisco Obispo de Mallorca

2ª resposta:

Palma y Febrero 25 de 1771

Por aora y habiendo precedido de los generos que se necesitan para las pastas que se hacen de cuenta de la comunidad y hasta tanto que segun las circunstancias del tiempo den lugar a un nuevo arreglo conforme y correspondiente a la perfeccion Religiosa, permitimos que para los congreys que se ban de repartir en las fiestas de todos los Santos, se pasten ocho libras de harina, ocho de Almidon, veinteyuna libras de azucar doce docenas de huevos y el aceite que correspnda = (igual) ara los dos panes de Vizcocho que se reparten en las fiestas de san Bartolomé y san Jeronimo permitimos que en cada una se pasten veinteyun Almudes de harina, veinteyuna docenas de huevos y diez y seis libras de Azucar y el aceite que corresponda: yqual porcion de genero para las Cascas de la Cena del Señor.

Y siendo esta providencia efecto de nuestra benignidad y del deseo de contribuir a los consuelos de unas religiosas que sacrificaron abí su libertad condenandose a una perpetua clausura, no podemos menos de hacerles presente quan conforme sera a la voluntad de su esposo que quien le dedica lo mas importante baga yqual sacrificio en lo que es mucho menor, procurando mortificar y dominar sus apetitos espencialmente aquellos que aunque los autorice una antigua costumbre, no pueden dejar de conceptuarse golosinas, como lo es la pasion por las pastas y todo género de Dulce, que se ha hecho en esta Isla una comida ordinària, quando en otros paises es en personas religiosas, a excepci3n de un extraordinario motivo, es alimento escandaloso y poco provechoso a su salud = Y quisieramos que reflexionassen sus confesores y directores que disonancia no causara avata de lo dicho, que contestadas las limosnas concedidas a la comunidad con las que llevamos concedidas a las particulares parezca que una golosina sea el objeto principal de alimento de unas religiosas pobres por instituto, y pobres por los cortos haberes de el convento, para que poco a poco fuesen disponiendo sus ánimos a que desterrassen semejantes estilos, en que se consume lo que seria mas vil a su salud, y aunque seran asistidas en sus enfermedades y otras necesidades con la decente comodidad que pide la caridad religiosa, y la economia que corresponde a la perfeccion de religiosas.

Francisco Obispo de Mallorca

La documentació aquí transcrita es troba dins una carpeta sense signatura, és de la poca documentació que manca fitxar i posar signatura de l'arxiu del monestir de Sant Bartomeu d'Inca.

Aquesta documentació, tot i no ser completa, ens ajuda a conèixer un poc més la vida i costums de les monges jerònimes, les nostres monges tancades, i d'una manera molt particular, els congreys. Certament no són els documents més importants dels que es troben a l'arxiu de les monges, però sí, tal vegada, els que desperten més curiositat dins la gent del nostre poble.

No obstant això, hem de dir que l'arxiu de les monges és prou ric perquè desperti l'interès dels investigadors i a la vegada de la nostra gent, ja que sent les monges de les que nomenam "tancades" la seva vida està embolcallada d'un cert misteri.

Figura 1. El bisbe Francisco Garrido de la Vega